

Чистіліна Т.О.

*доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
ХННІ ДВНЗ «Університет банківської справи»,
к.ф.н., доц.*

ПРОБЛЕМА КОМПЛЕМЕНТАРНОСТІ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Податкова політика держави є складовою фіскальної політики і являє собою важливий засіб регулювання та контролю фінансово-економічної діяльності. Соціально-економічні трансформації та реформи є характерною рисою сучасного розвитку українського суспільства. Проблеми цих трансформацій не в останню чергу стимулюються відсутністю цілісного концептуального підходу до здійснення державою фіскальної політики, диспропорціями між потребами та очікуваннями суспільства та держави у сфері оподаткування. Мова йде про відсутність комплементарності (відповідності, взаємодоповнюваності) між заходами держави в процесі реалізації податкової політики та умовами реалізації цих заходів. В якості останніх виступають українські соціально-економічні реалії, обумовлені специфічними особливостями української економічної культури.

Економічна культура визначається, як комплекс уявлень, переконань, звичок, стереотипів поведінки, які реалізуються в економічній сфері суспільства і пов'язані з економічною діяльністю [2]. Особливості економічної культури народу обумовлені історичними обставинами його розвитку, а зміни в економічній культурі корелюють із змінами поколінь і слабо піддаються управлінню ззовні. Тобто, динаміка трансформацій економічної культури є незначною в порівнянні з потенціалом змін в податковій політиці.

Через вказані особливості економічна культура по відношенню до податкової політики виступає об'єктивною реальністю, у порівнянні з якою податкова політика – динамічне, контрольоване, швидкозмінне явище. Вона повинна враховувати особливості економічної культури суспільства та пристосовуватися до них.

Українська економічна культура є наслідком колоніального минулого як радянських часів, так і більш раннього періоду, а також низки соціальних та економічних потрясінь, що супроводжували розвиток українського суспільства. Українську економічну культуру можна охарактеризувати, як «культуру виживання». Її характерними рисами є: недовіра до владних інститутів та їх політики, сприйняття влади, як ворожого елементу, індивідуалістичні цінності, міфологізація економічної реальності (наявність

безлічі міфологем, викривлений образ реальності – як наслідок), відсутність відчуття стабільності та впевненості у майбутньому (звідси – прагнення отримати якнайбільший прибуток «тут і зараз») тощо. Ці світоглядні особливості втілюються на практиці в проблеми економічної діяльності, а ігнорування цих особливостей з боку суб'єктів економічної політики тільки помножує проблеми та недоліки.

Серед недоліків української податкової політики виділяються: корумпованість і каральний зміст податкових відносин; значна складність та суперечливість податкової системи; фіскальна спрямованість податкової системи і недостатня орієнтація на стале економічне зростання; суперечливість нормативно-правової бази оподаткування тощо [3, с. 341]. Ці недоліки породжують проблеми у сфері практичної реалізації податкової політики: податкова заборгованість платників перед бюджетом і державними цільовими фондами; бюджетна заборгованість з відшкодування ПДВ; ухилення від оподаткування; нерівномірне податкове навантаження [3, с. 341].

Програми, спрямовані на подолання проблем та недоліків української податкової політики, включають заходи стимулюючого характеру: зниження податкового тиску, стимулювання інноваційної діяльності, сприяння розвитку малого підприємництва, підвищення фіскальної ефективності податків унаслідок розширення податкової бази, поліпшення адміністрування, зменшення масштабів ухилення від сплати податків, реформування законодавства [3, с. 341].

Реформування податкової політики є ефективним засобом стимуляції інвестиційної діяльності. В якості стимулюючих інвестиції інструментів податкової політики пропонуються: інвестиційний податковий кредит, інвестиційна податкова пільга, інвестиційна податкова премія, регресивне оподаткування прибутку залежно від приросту витрат на впровадження наукових розробок у виробництво, запровадження податку на виведення капіталу за кордон та екологічного податку тощо [1, с. 100-101].

Поряд із наведеними заходами практичного характеру слід звернути увагу на необхідність зміни принципів, на яких базується податкова політика української держави. Проблемаю є те, що відсутній цілісний, концептуальний підхід до здійснення податкової політики. Суб'єкти цієї політики на протязі десятиліть скоріше рефлексивно реагували на наявні проблеми, аніж мали та реалізовували певну філософію. «...Податкова система набула однобічного, відверто фіскального (винятково в аспекті наповнення бюджету) спрямування і, врешті, перетворилась на гальмо у процесі виходу України з кризового стану» [3, с. 343]. Більше того, податкова політика набула карального характеру.

Концептуальний підхід до планування та реалізації заходів податкової політики повинен базуватися на певних визначальних принципах, що враховують об'єктивні реалії. Головним серед них є

принцип комплементарності між заходами податкової політики та особливостями української економічної культури. Застосування цього принципу дозволить пом'якшити, а можливо, – ліквідувати не лише наявні проблеми податкової політики, а й сприятиме позитивним зрушенням в самій економічній культурі. Наприклад, урахування такої особливості української економічної культури, як недовіра до влади, дозволить змінити податкову політику з метою нейтралізації недовіри та ліквідації породжених нею проблем. Виходом тут буде формування нової політики на засадах рівноправного відкритого діалогу між фіскальними органами – з одного боку та суспільством – з іншого. Таким чином, буде ліквідований як недолік податкової політики (її каральний та суто фіскальний характер), так і мінімізована негативна риса української економічної культури – недовіра до владних контролюючих органів.

Тобто, суб'єкти податкової політики мають враховувати ширший контекст і масштабніші критерії в своїй діяльності, аніж здійснення суто фіскальних функцій. Податкова політика повинна мати концептуальне підґрунтя та основоположні принципи. Головним з них ми вважаємо принцип комплементарності податкової політики та об'єктивної реальності, якою є українська економічна культура. Вона склалася історично і має слабку динаміку змін. Отже, податкова політика держави повинна враховувати її особливості, пристосовуватися до неї та взаємодіяти з нею, як більш динамічна система.

Література

1. Бодров В.Г. Фінансово-інвестиційна політика стимулювання структурних зрушень в економіці України / В.Г. Бодров // Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей: зб. наук. пр. / редколегія; відп. секретар З.Е. Скринник. – К.: ДВНЗ «Університет банківської справи», 2016. – С. 98-108.

2. Матвеєв С.О., Лясота Л.І. Економічна соціологія : підруч. для студентів економ. та соціолог. спец. ВНЗ [Електронний ресурс] / С.О. Матвеєв, Л.І. Лясота. – Суми : Університетська книга, 2006. – 184 с. – Режим доступу : http://tourlib.net/books_others/matveev101.htm

3. Цап І. М. Проблеми та перспективи фіскальної політики в Україні / І. М. Цап // Ефективність державного управління: зб. наук. пр. Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. – Вип. 35. / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В.С. Загорського, доц. А.В. Ліпенцева. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2013. – С. 339-345.